

*Abidi G. A., doctoral student, ANAS of the Institute of History
A. A. Bakikhanov (Azerbaijan), gileya.org.ua@gmail.com*

Creation of ASGNII and training of scientific personnel

In 30th of serious successes, along with the applied sciences, natural and public sciences attained. In this period by institutions of higher learning of republic, by the State research institute the whole pleiad of young research workers of native nationality was prepared, the best part of old scientists was involved in research work. And already by the end of 1932 the wide network of research establishments and higher educational establishments was created in Azerbaijan. Thus, on the border of 20–30th a substantial break took place in development of science of republic. Time pulled out the requirements of organization of more large and diversified scientific center that would manage to unite researches of scientific different specialties self.

Keywords: ASGNII, natural and public sciences, scientific shots.

*Abidi G. A., докторант, АНАН інституту історії
ім. А. А. Бакиханова (Азербайджан),
gileya.org.ua@gmail.com*

Створення АЗГНП і підготовка наукових кадрів

У 30-і роки серйозних успіхів, разом з прикладними науками, досягли природні і громадські науки. У цей період вихр республіки, Державним науково-дослідним інститутом була підготовлена ціла плеяда молодих науковців корінної національності, залучена була краща частина старих учених в науково-дослідну роботу. І вже до кінця 1932 р. в Азербайджані була створена широка мережа науково-дослідних установ і вищих учбових закладів. Таким чином, на рубежі 20–30-х років наступив істотний перелом в розвитку науки республіки. Час саме висував вимоги організації більшого і базисно-галузевого наукового центру, який зумів би об'єднати дослідження вчених різних спеціальностей.

Ключові слова: АЗГНП, природні і громадські науки, наукові кадри.

* * *

УДК 069(091)(498.7)

Балицький О. Ю.,

кандидат історичних наук, старший викладач
кафедри права, Придунайська філія ВНЗ
«Міжрегіональна академія управління персоналом»
(Україна, Ізмаїл), aleksey.09b@gmail.com

Зародження музейництва в Бессарабії (друга половина XIX – початок XX ст.)

Проведено комплексний розгляд питань пов'язаних із процесом становлення та розвитку музейництва в бессарабському регіоні у другій половині XIX – початку XX ст. Висвітлено історію відкриття перших музейних закладів в краї, зміст колекцій, діяльність засновників та утримувачів музеїв. Розглянуто питання відвідуваності музеїв, проблеми збереження музейних експонатів.

Ключові слова: музей, експозиція, колекція, відвідуваність, Бессарабія.

Актуальність дослідження історичного досвіду розвитку музеїв у XIX – на початку XX ст. обумовлена нинішніми змінами суспільного відношення до вивчення, збереження та використання історико-культурної спадщини. Особливий інтерес спостерігається до музеїв регіонального значення, що зумовлено небувалим сплеском історико-краєзнавчих досліджень, бажанням глибшого осмислення історичного минулого рідного краю.

Історія окремих музеїв бессарабського регіону неодноразово висвітлювалася в публіцистичних розвідках та фахових збірниках наукових статей, втім, достатньо цілісної й повної картини історії становлення музейної справи в Бессарабській області (з 1873 р. – губернії) немає й досі. В існуючих сучасних публікаціях і літературі фрагментарно висвітлені питання, пов'язані з передумовами виникнення музейних закладів, розвитком колекціонування, внеском окремих

особистостей в процес становлення музейної справи в краї. Це здебільшого праці молдавських науковців й дослідників Н. А. Кетрапу [1], М. Ursu [2], О. В. Власової [3], S. Şaranuţa [4], С. Manolache [5] та ін.

Метою запропонованої статті є спроба всебічного розгляду питань пов'язаних із процесом становлення та розвитку музейництва в регіоні.

Зародження і становлення музейних закладів в Бессарабії відбувалося в цілому у загальному ключі розвитку музейної справи в Російській імперії. Значна роль в організації місцевої мережі музеїв у тодішній період відводилась ініціативі окремих осіб і громадських організацій (наукових й історико-краєзнавчих товариств і гуртків). Саме завдяки зусиллям небайдужих до історичної спадщини місцевих аристократів-дворян були влаштовані перші музеї в багатьох українських та російських губерніях.

В бессарабському краї перший музей було влаштовано в середині 50-х рр. XIX ст. дружиною бессарабського землевласника, дворянина французького походження, Шарля Сікард – Наталією Миколаївною Сікард в її поміщицькому маєтку в «Вадул-луй-Воде». Попри достатню скупість історичних джерел про даний заклад, відомо, що музей містив багату колекцію старожитностей, зібраних Н. М. Сікард під час чисельних подорожей багатьма країнами Європи. Тут можна було зустріти експонати, що репрезентували давню культуру Греції, Єгипту, Італії, Іспанії, Франції, Швейцарії, Австрії. Серед рідких й найбільш цікавих були скам'янілі відбитки давно зниклих рослин і тварин, етрусські вазы з Італії, чорнолакові посудини з давньогрецьких міст Афіні і Коринфу, кам'яні плити з єгипетськими ієрогліфами [6, с. 36].

Значних успіхів на ниві місцевого музейництва вдалось досягти бессарабському дворянину, археологу, відомому на той час знавцю античної історії Північного Причорномор'я – Івану (Іону) Касіановичу Суручану [8, с. 49]. У 1862 р. власними коштами він організував в обласному місті Кишиневі Музей старожитностей «Босфору–Кімерійського царства і поселень Північного Чорномор'я» (з 1887 р. згадується як «Музей старожитностей Понту Скіфського» [7, с. 96]).

Музей І. К. Суручану свого часу зажив слави найбільшого зібрання старожитностей на всьому півдні країни. Його фонд складався головним чином з артефактів знайдених на місцях розташування колишніх давньогрецьких міст Ольвії, Тірі, Пантікопеї [9, с. 9–10]. Серед експонатів – антична скульптура, надгробки, близько 200 написів, золоті та срібні прикраси, вироби з бронзи, гема, близько 12 тис. античних монет, брактеати, теракоти, кілька сотень скляних посудин, амфори й інші керамічні посудини, клейма, намиста, вироби з дерева та кістки [3, с. 362–363]. Піклуючись про поповнення власного музею, І. К. Суручан безпосередньо брав участь в багатьох археологічних експедиціях, налагоджував зв'язки з торговцями антикваріату, виїздив за кордон.

У 1887 р. І. К. Суручаном було придбано будинок у центрі Кишинева, де він розмістив усі свої колекції. Відомо, що у двох кімнатах першого поверху розташовувались єгипетські старожитності. Частина загальної колекції розміщувалась у дворі. Це були численні масивні мармурові плити із лапідарними написами, що були вилучені з некрополів античних міст

Північного Причорномор'я. Ним же була влаштована й величезна археологічна бібліотека із рідкісними рукописами з історії та культури краю, яка нараховувала більш ніж 3,5 тис. екземплярів [1, с. 24].

Варто зазначити, що колекціями І. К. Суручана цікавились багато вчених свого часу – науковці–дослідники, спеціалісти з Одеси, Херсона, Петербурга, Москви, Берліна, Бухареста. В той же час двері музею були відкриті й для пересічних відвідувачів. Це давало можливість ознайомлення місцевих жителів із предметами старовини, сприяло формуванню у них історичних знань, усвідомлення свого місця в історичному процесі. Завдяки музейним експонатам, розширювалось уявлення відвідувачів про минулі події, які відбувалися як на території рідного краю, так і за його межами.

Великого значення для розвитку музейництва в регіоні мало відкриття у 1889 р. в Кишиневі «Губернського земського сільськогосподарського музею». Історія його появи пов'язана із влаштуванням у цьому році Сільськогосподарської виставки, після закриття якої, частина експонатів лягла в основу майбутнього музею. Від початку свого відкриття він називався «Зоологічний сільськогосподарський і чагарниковий музей Бессарабського земства» і розташовувався в одному з залів губернської земської управи. Його засновником і першим директором став предводитель бессарабської губернської земської управи, магістр зоології барон А. Стюарт. Основну ж роботу з організації й функціонування закладу було покладено на Франца Францевича Остермана – першого хранителя й препаратора земського музею [5, с. 63–64; 10].

З часу свого відкриття фонди музею постійно поповнювалися новими колекціями. Так, незабаром з'явилися колекції з анатомії, ембріології, біології. Тут було представлено багато видів комах, птахів і тварин Бессарабської губернії. З проведенням ґрунтовних наукових досліджень, музей з часом перетворився на справжній науково–просвітницький центр, тим більш, що деякі його колекції перевершували зібрання європейських музеїв.

Видатною подією в житті музею стала його участь у 1894 р. в міжнародній виставці плодівництва у Санкт–Петербурзі. З перших же днів відкриття виставки музей одразу привернув увагу публіки та викликав значну зацікавленість в науковому середовищі. Серед представників наукової еліти того часу найбільш схвальні відгуки було отримано від академіка Ф. В. Овсяннікова, директора музею Академії Наук академіка Плєске, директора Микитського саду П. Г. Анциферова, професора А. С. Рудського, професора Н. А. Холодковського, директора паризького ботанічного саду та багатьох інших. До того ж експертна комісія у складі видатних російських та іноземних спеціалістів одногласно визнала Бессарабський музей гідним вищої відзнаки та нагородження почесним дипломом [11, с. 6–7].

Не менше відгуків було отримано й на з'їзді дослідників природи та лікарів, який проходив у 1901 р. в Санкт–Петербурзі, де музей експонував зразки препаратів з анатомії, зоотомії, біології, ембріології. За словами професора В. Шевякова препарати далеко перевершували все те, що траплялося йому бачити в різних музеях і лабораторіях Європи [12, с. III].

Стрімке поповнення музейного фонду вже у найближчі роки поставило питання про обмеженість експозиційного простору. Про це неодноразово наголошувалось у щорічних звітах музею. Так, у звіті за 1895–1897 рр. містилося повідомлення наступного змісту: «...головною перешкодою до розширення ботанічного відділу і до утворення систематичних колекцій насіння і зразків культивованих в Бессарабії хлібів і промислових рослин, які потребують для розставлення їх багато місця, служила повна недостатність відведеного для музею приміщення» [13 с. 2]. Нестача експозиційної площі вносила певні корективи в роботу працівників музею, змушуючи зменшувати експоновані екземпляри. У звіті 1902 р. повідомлялося: «З причини тісноти займаного музеєм приміщення до теперішнього часу, при виготовленні груп, що зображують життя тварин, доводилося збирати їх у зменшеному розмірі» [14, с. 4].

На початку ХХ ст. було прийнято рішення про спорудження спеціального приміщення для музею. Протягом 1903–1905 рр. в Кишиневі за проектом місцевого архітектора В. Циганко була зведена оригінальна будівля із просторими виставковими залами, до якої у 1906 р. й були перевезені всі музейні експонати. Спорудження нової будівлі мало суттєве значення для подальшого розширення музейної колекції. У тому ж 1906 р. музейна експозиція поповнилася 42 екземплярами різних тварин та птахів, 31 екземпляр морських тварин, фотографічними знімками з виноробства, зразками шарів ґрунту, що були відібрані при бурінні артезіанського колодязя, скриненю найрізноманітніших метеликів, колекцією сарани [15, с. 43–44].

Уявлення про внутрішню будову губернського музею можна скласти з наступного опису: «У центральному самому великому залі (10х8 кв. саж) ... розташований відділ зоологічний з серіями препаратів з ентомології, біології, ембріології і т.д. Вправо від центрального залу розташований зал децю менших розмірів, в якому встановлені колекції з шовківництва, кераміки й кустарних виробів; в лівому крилі будівлі знаходяться два інших зали, з яких перший вміщує в собі відділи плодівництва, виноградарства і виноробства, а другий – вітрини і шафи з предметами сільського господарства. Зали ці, за допомогою внутрішніх гвинтових сходів, сполучаються з великим приміщенням в нижньому поверсі, де влаштований відділ дорожньо–будівельний і поміщені зразки будівельних матеріалів Бессарабії» [16, с. 3–4].

Музей був надзвичайно відвідуваною громадською установою. Відомо, що у 1896 р. заклад відвідало 1400 осіб. Значну частину серед відвідувачів складали учні різних навчальних закладів. У тому ж році, наприклад, заклад відвідали вихованці п'ятого класу земської жіночої гімназії, п'ятого класу жіночої гімназії княгині Дадіані, третього та п'ятого класу реального училища, професійного жіночого єврейського училища, вихованці училища виноробства, другого народного училища, учні недільної школи [13, с. 4].

На початку ХХ ст., внаслідок бурхливого розвитку культурного життя, музей бессарабського земства починає користуватися дедалі більшою популярністю. Про це красномовно свідчать дані тогочасної статистики. Тільки за десять місяців 1906 р. заклад відвідало 19 086 осіб [15, с. 44]. У 1912 р. музей відвідало 22 726 осіб, в

тому числі учнів – 9 115. В одному з місцевих офіційних видань початку ХХ ст. відзначалося, що «в останні роки кількість відвідувачів, особливо екскурсантів, досягло таких розмірів, що ознайомлення з колекціями музею ... стало дуже незручним» [17, с. 127]. Особливо відчувалась тиснява у святкові дні, коли збиралося багато людей, здебільшого, вихованців різних навчальних закладів, які приходили численними класними групами [18, с. IV].

Ще одним закладом, який поповнив мережу музеїв в регіоні став відкритий у 1914 р. в Бендерах «Природно-історичний та сільськогосподарський земський музей». Ініціатором його заснування стала невелика група місцевої інтелігенції. Цілеспрямований збір експонатів було розпочато ще за два роки до офіційного відкриття закладу. Особливо багато зусиль для того доклали працівники лабораторії з виноградарства та виноробства, що функціонувала при Бендерській земській управі. Ними було підготовлено колекції гербарію американських і європейських сортів винограду, консервованих грон винограду, як місцевих, так і іноземних сортів, хвороб і шкідників виноградного куща, колекції ґрунтів Бендерського повіту, препаратів з вивчення кореневої системи різноманітних сортів винограду тощо.

Швидке зростання кількості експонатів Бендерського музею стало можливим, в тому числі, за рахунок приватних пожертв. Так, Приват-доцентом Новоросійського університету, палеоботаніком А. М. Криштофовичем до музею була передана колекція викопних рослин кам'яновугільної епохи. Особливо багато цінних предметів надійшло від барона А. Ф. Стюарта – велика колекція з 87 предметів викопних тварин, серед яких був екземпляр археоптерикса, колекція з 31 предмету знярядь та предметів побуту доісторичної людини кам'яного, бронзового та залізного віків й багато інших предметів [19, с. 535]. До фондів музею також надійшов багатий матеріал з ботаніки, зоології, технології сільського виробництва, зібраний керівником земської майстерні навчальних посібників А. Ф. Грекуловим. Різноманітні експонати для бендерського музею надійшли від губернського земського музею: унікальні колекції муляжів плодів, опудал тварин і птахів.

Складні уявлення про бендерський музей дозволяє опис, що містився в місцевій періодиці того часу: «головний зал має в довжину 22 аршини і в ширину 12 аршин, причому з двох сторін знаходиться 8 вікон. З метою найкращим чином використовувати стіни, в кінці залу споруджена шафа в 9 аршинів довжини й 3,5 аршини висоти. У простінках між вікнами зроблено 6 шаф, а для використання кутів зроблені 3 тумби, які служать одночасно і маленькими шафками. Між цими шафами для розміщення колекцій, які потребують кращого освітлення, влаштовано під вікнами пологі вітрини. В середині залу знаходяться 4 шафи. Для сільськогосподарських колекцій побудовано два щити, з яких один з пологими скляними вітринами з двох сторін. Простінок між двома печами використаний для поміщення вельми цікавої колекції грибних хвороб рослин і плодівих дерев Наявні при головному залі дві кімнати відведені: одна для бібліотеки і робочої кімнати хранителя музею, а інша для виготовлення

препаратів, ремонту колекцій та інших подібних робіт» [19, с. 533].

Усі колекції Бендерського музею були систематизовані у наступні відділи: загального природознавства, прикладного природознавства, сільського господарства, досвідної справи, технології і шкільної справи. Зазначені відділи містили наступні підвідділи: зоології, ботаніки, мінералогії із геологією, палеонтології, виноградарства і виноробства, плідівництва, бджільництва, обробки кукурудзи, шкідливих тварин і комах, грибкових хвороб рослин, обробки дерева, торфу, кам'яного вугілля, технології злаків [19, с. 535]. Відкриття музею виявилось значною подією у культурному житті міста. В перші роки свого існування, він був відкритий лише у неділю та у святкові дні.

Певну роль в організації музейної справи відіграли також наукові та інші неурядові місцеві громадські товариства. Наприклад, в Кишиневі на початку ХХ ст. при Бессарабському церковному історико-археологічному товаристві діяв спеціалізований музей під назвою «Давньосховище». Його фонд містив стародавні книги, рукописи, церковний посуд, хрести, монети [20, с. 61].

Велику увагу до вивчення та збереження пам'яток історичного минулого рідного краю приділяли члени, заснованої у 1898 р., Бессарабської вченої архівної комісії. Намагаючись залучити громадськість до важливої справи формування музейного зібрання, члени наукового товариства звертались по допомогу: «Бессарабська Вчена Архівна Комісія просить всіх шанувальників археології про доставлення їй: портретів колишніх місцевих діячів, вчених, письменників та ін. осіб, їх листів, автографів і приналежних їм речей, місцевих друкованих видань, оголошень, рукописів, стародавніх гравюр, княжих (молдавських) грамот, документів, давньої зброї і взагалі предметів старовини: кам'яних, кістяних, глиняних і гіпсових, мідних і бронзових, залізних і чавунних, золотих і срібних, а також кістяків і скам'янілостей» [21, с. 667].

На початку ХХ ст. в містах Бессарабії починає формуватися група музеїв спеціально орієнтованих на педагогічну діяльність. Так, наприкінці першого десятиліття ХХ ст. в будівлі земського сільськогосподарського музею вже функціонував пересувний шкільний музей, заснований бессарабським товариством випробувачів природи. Він складався з 9 відділів і однієї колекції для наочного навчання: з анатомії й фізіології, математики, фізики й хімії, історії й літератури, географії, зоології, ботаніки, мінералогії та ін. В цей же час в Сороках працював земський музей наочних навчальних посібників, а в Ізмаїлі – педагогічний музей, влаштований комітетом опіки про народну тверезість в будівлі одного з міських училищ [17, с. 121–122].

На відміну від класичних, профіль «педагогічних» музеїв був набагато вужчим, оскільки такі заклади були розраховані, головним чином, для ознайомлення педагогів з останніми новинками в галузі освіти. За висловленням директора одного з Петербурзьких педагогічних музеїв З. Макшеева: «Слідкувати за теоретичним та практичним рухом у сфері навчання та виховання, сконцентрувати ... усе, що заслуговує на увагу у справі наочного навчання, ... надавати можливість сучасному педагогу без великої втрати часу і праці ознайомлюватися з технічними засобами його професії – це і є завдання педагогічних музеїв» [22, с. 593].

Отже, з другої половини XIX ст. в Бессарабії починає складатися мережа музейних закладів. Її становлення та розвиток, формування колекцій, тематичних експозицій, що поклали початок широкій культурно-просвітницькій роботі, внесли помітний внесок в розвиток краєзнавства та просвітництво широких верств місцевого населення.

Список використаних джерел

1. Кетрару Н. А. Иван Касианович Суручан: первый молдавский археолог и его музей / Николай Антонович Кетрару // *Stratum plus*. – 2011. – №6. – С.17–29.
2. Ursu M. Franz Ostermann (1844–1905): Preparator și prim conservator al Muzeului Zemstvei din Basarabia / Mihai Ursu. – Ch.: S.n., 2004. – 80 p.; Ursu M. Edificiul Muzeului Zemstvei a împlinit 100 de ani de la inaugurare / Mihai Ursu // *Buletin științific*. – 2005. – №3 (16). – P.261–269.
3. Власова Е. В. И. К. Суручан и его музей / Е. В. Власова // *Stratum plus*. – 1999. – №6. – С.362–368.
4. Șaranuța S. Albina Ostermann (1856–1936) / Silvia Șaranuța // *Tyrageția*. – 2006. – №15. – P.342–345.
5. Manolache C. Contribuția lui Franz Ostermann la dezvoltarea științelor naturii în Basarabia / Constantin Manolache, Mihai Ursu // *Enciclopedica. Revista de istorie a științei și studii enciclopedice*. – 2013. – №1 (4). – P.63–70.
6. Chirilă G. Evoluția muzeelor și preocupărilor muzeistice până la primul război mondial / Gianina Cristina Chirilă // *Acta Moldaviae Meridionalis: Anuarul Muzeului Județean «Ștefan cel Mare» Vaslui. XXV–XXVII. – Vol.II. – 2004–2006. – P.11–53.*
7. Антична колекція Херсонського обласного краєзнавчого музею. Історія становлення (1890–1963 рр.) / А. В. Костенко, М. Й. Абікулова. – Херсон: Сектор археології відділу науково-фондової роботи ХОКМ, 2016. – 172 с.
8. Маркевич А. И. И. К. Суручан / А. И. Маркевич // *Записки Одесского общества истории и древностей*. – 1900. – Т. XXII. – С.49–51.
9. Обзор Бессарабской губернии за 1885 г. – [Б.м.; б.г.]. – 18 с.; 16 табл.
10. Стюарт А. Ф. Франц Францович Остерман – член учредитель Б.О.Е. и первый хранитель Бессарабского Земского музея. 1844–1905 / А. Ф. Стюарт // *Труды Бессарабского общества естествоиспытателей и любителей естествознания*. – 1907. – Т.1. – Ч.2. – С. XLVIII–LV.
11. Отчет Музея Бессарабского Земства за 1894 год. – Кишинев: Типография А. С. Степановой, 1895. – 14 с.
12. Объяснительный каталог Зоологического Сельскохозяйственного и Кустарного Музея Бессарабского Губернского Земства / сост. А. И. Остерман под ред. В. А. Безваль. – Кишинев: типография Бессарабского Губернского Правления, 1912. – 408 с.
13. Отчет Музея Бессарабского Земства за 1895–1897 г. – Кишинев: Типография Э. Шлимовича, 1898. – 40 с.
14. Отчет Музея Бессарабского Земства за 1902 г. – Кишинев: Типография Ф. П. Кашевского, 1903. – 14 с.
15. Обзор Бессарабской губернии за 1906 г. – [Б.м.; б.г.]. – 44 с.; 18 табл.
16. Отчет Музея Бессарабского Земства за 1903–1906 годы. – Кишинев: Типография Э. Шлимовича, 1906. – 54 с.
17. Обзор Бессарабской губернии за 1912 г. / [Изд. Бессарабского Губернского статистического комитета]. – Кишинев: Тип. Бессарабского Губернского Правления, 1913. – 196 с.
18. Объяснительный каталог Зоологического Сельскохозяйственного и Кустарного Музея Бессарабского Губернского Земства / [сост. А. И. Остерман под ред. В. А. Безваль]. – Кишинев: Типография Бессарабского Губернского Правления, 1912. – 408 с.
19. Бендерский естественно-исторический и сельскохозяйственный земский музей // Бессарабское сельское хозяйство. – 1914. – 1 ноября (21). – С.533–536.
20. Тарнакин В. Бессарабские истории / Владимир Тарнакин, Татьяна Соловьева. – Кишинев: Pontos, 2011. – 300 с.
21. Халиппа И. От Бессарабской ученой архивной комиссии / И. Халиппа // *Кишиневские епархиальные ведомости*. – 1998. – №20 (15 октября). – С.662–665.
22. Очерки русской культуры XIX в.: в 6 т. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1998. – Т. III: Культурный потенциал общества. – 2001. – 640 с.

References

1. Ketraru N. A. Ivan Kasianovich Suruchan: pervyj moldavskij arxeolog i ego muzej / Nikolaj Antonovich Ketraru // *Stratum plus*. – 2011. – №6. – С.17–26.
2. Ursu M. Franz Ostermann (1844–1905): Preparator și prim conservator al Muzeului Zemstvei din Basarabia / Mihai Ursu. – Ch.: S.n., 2004. – 80 p.; Ursu M. Edificiul Muzeului Zemstvei a împlinit 100 de ani de la inaugurare / Mihai Ursu // *Buletin științific*. – 2005. – №3 (16). – P.261–269.
3. Vlasova E. V. I. K. Suruchan i ego muzej / E. V. Vlasova // *Stratum plus*. – 1999. – №6. – С.362–368.
4. Șaranuța S. Albina Ostermann (1856–1936) / Silvia Șaranuța // *Tyrageția*. – 2006. – №15. – P.342–345.
5. Manolache C. Contribuția lui Franz Ostermann la dezvoltarea științelor naturii în Basarabia / Constantin Manolache, Mihai Ursu // *Enciclopedica. Revista de istorie a științei și studii enciclopedice*. – 2013. – №1 (4). – P.63–70.
6. Chirilă G. Evoluția muzeelor și preocupărilor muzeistice până la primul război mondial / Gianina Cristina Chirilă // *Acta Moldaviae Meridionalis: Anuarul Muzeului Județean «Ștefan cel Mare» Vaslui. XXV–XXVII. – Vol.II. – 2004–2006. – P.11–53.*
7. Antychna kolektsiia Khersons'koho oblasnoho kraieznavchoho muzeiu. Istoriia stanovlennia (1890–1963 rr.) / A. V. Kostenko, M. J. Abikulova. – Kherson: Sektor arkeolohii viddilu naukovofondovoi roboty KhOKM, 2016. – 172 s.
8. Markevich A. I. I. K. Suruchan / A. I. Markevich // *Zapiski Odesskogo obshhestva istorii i drevnostej*. – 1900. – Т. XXII. – С.49–51.
9. Obzor Bessarabskoj gubernii za 1885 g. – [B.m.; b.g.]. – 18 s.; 16 tabl.
10. Stuart A. F. Franc Francovich Osterman – chlen uchreditel' B.O.E. i pervyj xranitel' Bessarabskogo Zemskogo muzeya. 1844–1905 / A. F. Stuart // *Trudy Bessarabskogo obshhestva estestvoispytatelej i lyubitelej estestvoznaniya*. – 1907. – Т.1. – Ч.2. – С. XLVIII–LV.
11. Otchet Muzeia Bessarabskogo Zemstva za 1894 god. – Kishinev: Tipografiya A. S. Stepanovoj, 1895. – 14 s.
12. Ob'yasnitel'nyj katalog Zoologicheskago Sel'sko-xozyajstvennago i Kustarnago Muzeia Bessarabskogo Gubernskogo Zemstva / sost. A. I. Osterman pod red. V. A. Bezval'. – Kishinev: tipografiya Bessarabskogo Gubernskogo Pravleniya, 1912. – 408 s.
13. Otchet Muzeia Bessarabskogo Zemstva za 1895–1897 g. – Kishinev: Tipografiya E'. Shliomovicha, 1898. – 40 s.
14. Otchet Muzeia Bessarabskogo Zemstva za 1902 g. – Kishinev: Tipografiya F. P. Kashevskago, 1903. – 14 s.
15. Obzor Bessarabskoj gubernii za 1906 g. – [B.m.; b.g.]. – 44 s.; 18 tabl.
16. Otchet Muzeia Bessarabskogo Zemstva za 1903–1906 gody. – Kishinev: Tipografiya E'. Shliomovicha, 1906. – 54 s.
17. Obzor Bessarabskoj gubernii za 1912 g. / [Izd. Bessarabskogo Gubernskogo statisticheskogo komiteta]. – Kishinev: Tip. Bessarabskogo Gubernskogo Pravleniya, 1913. – 196 s.
18. Ob'yasnitel'nyj katalog Zoologicheskago Sel'sko-xozyajstvennago i Kustarnago Muzeia Bessarabskogo Gubernskogo Zemstva / [sost. A. I. Osterman pod red. V. A. Bezval']. – Kishinev: Tipografiya Bessarabskogo Gubernskogo Pravleniya, 1912. – 408 s.
19. Benderskij estestvenno-istoricheskij i sel'sko-xozyajstvennyj zemskij muzej // Bessarabskoe sel'skoe xozyajstvo. – 1914. – 1 noyabrya (№21). – С.533–536.
20. Tarnakin V. Bessarabskie istorii / Vladimir Tarnakin, Tat'yana Solov'yova. – Kishinev: Pontos, 2011. – 300 s.
21. Xalippa I. Ot Bessarabskoj uchenoj arxivnoj komissii / I. Xalippa // *Kishinevskie eparxial'nye vedomosti*. – 1998. – №20 (15 oktyabrya). – С.662–665.
22. Ocherki russkoj kul'tury XIX v.: v 6 t. – М.: Izd-vo Mosk. Un-ta, 1998. – Т. III: Kul'turnyj potencial obshhestva. – 2001. – 640 s.

Balytskyi O. Ju., Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Law, Danube branch of HEI «Interregional Academy of Personnel Management» (Ukraine, Izmail), aleksey.09b@gmail.com

Formation of a network of museums in Bessarabia (the second half of the XIX – beginning of XX century)

The article deals with issues related to the process of formation and development of museums in the Bessarabian region in the second half of XIX – beginning of XX century. Particular attention is focused on creating museums and

formation of museum exhibits. The author characterizes the activities of the founders of the museums and their role in the development of those institutions. Special attention in the study is given to the analysis of the funds. It also focuses on attendance and the problem of preservation of museum exhibits.

Keywords: museum, exposition, collection, attendance, Bessarabia.

* * *

УДК 94(470+571):327:341.123

Криницька Т. О.,
студентка, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), tania.krnyntska@ukr.net

Позиції Російської Федерації щодо РЕФОРМУВАННЯ ООН

Розглядаються основні проекти Російської Федерації щодо реформування Організації Об'єднаних Націй. Дається пояснення причин проведення реформ ООН, а також вплив на діяльність органів ООН РФ. Аналізуються основні етапи, розглядаються оцінки концепцій реформ РФ. У статті співставляються погляди провідних російських та європейських істориків з приводу умов входження до складу ООН Російської Федерації на правах країни- правонаступниці. Також відтворено процес зародження співпраці Російської Федерації та провідних об'єднань, що працюють під егідою ООН. Зазначається позиція провідних політичних діячів Російської Федерації стосовно ставлення Росії до співпраці та реформування ООН. Подається тлумачення основних положень зовнішньополітичної концепції Росії.

Ключові слова: Організація Об'єднаних Націй, Російська Федерація, міжнародні відносини, реформи, Рада Безпеки.

У російській політичній науці дискусії щодо ролі Організації Об'єднаних Націй продовжуються, починаючи з 1990-х років, початку самостійного членства Російської Федерації в організації. Аналіз процесів, які відбуваються в сучасному світі, свідчить про те, що така організація як ООН є одним із найвпливовіших світових об'єднань. Важливо зазначити, що в російській науці відбувається полеміка між прибічниками її центральної ролі в системі міжнародних інтересів Російської Федерації XXI століття та тими, хто вважає, що ООН практично втратила свої сили та вплив серед міжнародних організацій.

Світова політична система перебуває в постійному процесі трансформації. Щоб відповідати новим умовам і ефективно виконувати поставлені завдання, ООН повинна вносити адекватні зміни в свою структуру. Розмова про необхідність змін в Організації ведеться давно, але в останні роки ця тема стала особливо актуальною. Пояснюється це тим, що, незважаючи на очевидні позитивні зміни глобального характеру, проблеми, з якими сьогодні зіштовхується світова спільнота, не тільки не зменшуються, але неухильно ускладнюються. Відповідно зростає затребуваність ООН як механізму колективного пошуку, шляхів подолання викликів XXI століття, так як за час існування ООН неодноразово демонструвала свою унікальність і компетентність. З іншого боку, реформа потрібна тому, що без неї ООН втратить нинішні позиції, перетвориться на безпорадного статиста. Перш ніж говорити про те, як виникла ідея реформування системи ООН, потрібно сказати, що в недосконалому світі не може бути бездоганно діючої міжнародної системи, як би цього не хотілося.

Однак, є і цілком об'єктивні причини і процеси, які призвели до внесення коригувань у функціонування

системи Організації Об'єднаних Націй. Загалом, можна говорити, що науково-технічний прогрес веде до поглиблення поділу праці, у тому числі за рахунок спеціалізації і кооперування, до розширення торгівлі, до більш інтенсивного обміну ідеями серед різноманітних фахівців, зростає обсяг інвестицій. З одного боку, все це створює сприятливі умови для зростання економічного потенціалу і добробуту народів, зростає обсяг контактів між країнами. Однак, у цього процесу, на жаль, є і зворотна сторона – виникає велике число спірних ситуацій. Це пов'язано як зі зростанням обсягів контактів, так і з тим, що національні рішення все частіше мають наслідки для інших держав, можуть вести до загострення загальних проблем, що виходять на рівень світової спільноти.

Варто зазначити, що нові проблеми, а точніше їх усунення є прямим завданням і метою ООН. Зростає кількість спірних ситуацій, значить має збільшуватися й якість роботи організації [3, с. 116]. Проте, це справа не одного дня, адже не дарма світові політики думали і продовжують думати над тим, як підвищити ефективність роботи ООН. Організація Об'єднаних Націй, як відомо, була створена в 1945 році. Головною метою її утворення було позбавити прийдешні покоління від лих і жахів війни. Однак, сьогодні стає зрозумілим, що не можна зводити всі біди тільки до військових дій. Найбільш актуальні проблеми зараз – це бідність, інфекційні хвороби, погіршення стану навколишнього середовища, війни і насильство всередині держав, поширення і можливість застосування ядерної зброї, біологічної зброї, тероризм. У свою чергу творці ООН, коли говорили про створення нової системи безпеки, вживали цей термін у традиційному військовому значенні: система безпеки – це система, при якій держави об'єднуються, заявляють, що агресія проти одного є агресією проти всіх, і зобов'язуються реагувати колективно. Однак, у зв'язку з появою і швидким поширенням нових загроз для людства, організації довелося швидко розширювати коло своїх функцій.

Необхідно також згадати те, що ООН довго була ареною протистояння СРСР і США в рамках «холодної війни». Суперництво між двома наддержавами позбавило Раду Безпеки змоги відігравати домінуючу роль у підтримці міжнародного миру й безпеки. Майже всі збройні конфлікти розгорталися через призму суперництва Схід–Захід. Як заявив Постійний представник РФ в ООН Віталій Чуркін, «якщо до суперництва США і Радянського Союзу в організації був час пристосуватися, то настільки швидкого краху СРСР ніхто не очікував [5, с. 52]. Відповідно, зруйнувалася давно і досить міцно усталена система відносин, збудованих навколо Москви. Багато країн, які орієнтувалися на СРСР, втратили навігацію в світовій політиці, виявилися, по суті, безпорадними. Все це спричинило за собою плутанину «в рядах ООН» і, як наслідок, значне зниження ефективності її роботи». Наступна причина ослаблення ООН – це помітне збільшення числа держав-членів – з 50 до 193. Цілком природно постало питання про те, як забезпечити регулярний доступ держав-членів до участі в роботі головних органів ООН, насамперед Ради Безпеки. Кожна з країн, що претендують на місце постійного або непостійного члена ООН, «тягнула ковдру на себе», забуваючи про інтереси світової спільноти в цілому.